

אבני דרך

מסות ומחקרים
בהיסטוריה של עם ישראל

שי למכר (קודי) יקוזיא

עורכים

עמנואל אטקס · דוד אסף · יוסף קפלן

מרכז זלמן שזר

אבני דרך

מסות ומחקרים בהיסטוריה של עם ישראל
שי לצבי וקוטי (קוטי) יקוטיאל

אבני דרך

מסות ומחקרים בהיסטוריה של עם ישראל
שי לצבי (קותי) יקותיאל

עורכים

עמנואל אטקס • דוד אסף • יוסף קפלן

מרכז זלמן שזר לחקר תולדות העם היהודי
ירושלים

עריכה לשונית: אבי בן-אמתי
ריכוז מערכת: מעין אבינרי-רבהון
הפקה והבאה לדפוס: יחזקאל חובב

ספר זה יוצא לאור בסיוע

קרן נדב

משרד התרבות והספורט – מינהל התרבות

הקרן ע"ש פולה ודוד בן-גוריון למדעי היהדות מיסודה של משפחת פדרמן,
המכון למדעי היהדות ע"ש מנדל, האוניברסיטה העברית בירושלים

מכון טאובר לחקר יהדות אירופה, אוניברסיטת ברנדייס

הקתדרה למדעי היהדות על שם סר אייזיק וולפסון, אוניברסיטת תל אביב

עורכי הספר ומקצת המחברים

עיצוב העטיפה: סטודיו דוב אברמסון

מסת"ב 7-327-227-965-978

מספר קטלוגי 655-185

© כל הזכויות שמורות למרכז זלמן שזר לחקר תולדות העם היהודי, תשע"ו

© Copyright by The Zalman Shazar Center for Jewish History, Jerusalem

Printed in Israel, 12/2015

אין להעתיק או להפיץ ספר זה או קטעים ממנו, בשום צורה ובשום אופן, אלקטרוני
או מכני, לרבות צילום או הקלטה, ללא קבלת אישור בכתב מהמוציא לאור.

סדר ועימוד: מרכז זלמן שזר

לוחות: מכון האופסט שלמה נתן; הדפסה: דפוס גרפית בע"מ

כולם בירושלים

תוכן העניינים

	עמנואל אטקס, דוד	
11	אסף, יוסף קפלן	בפתח הקובץ
15	אפרים הלוי	עם הספר
	נדב נאמן	האם הארכאולוגיה אכן ראויה למעמד של "פוסק עליון"
17		בבית הדין של ההיסטוריה המקראית?
	דניאל שוורץ	יוספוס בין הפלויים ובין הקב"ה: לשניותו של ספר מלחמת היהודים
33		
43	ישעיהו גפני	ספרות חז"ל בין "היסטוריה" ל"ארכאולוגיה"
	ישראל ל' לוין	היהודים והיהדות בארץ ישראל (70–640 לסה"נ): דגם חדש להבנת התקופה
55		
	אלברט באומגרטן	מדעי החברה בכתיבת תולדות ישראל בעת העתיקה: איך נדע שהצלחנו?
71		
87	מנחם בר-ששון	יהדות ואסלאם – ייחוד ואיחוד
95	אברהם גרוסמן	הסוחרים היהודים כמתווכי תרבות בימי הביניים התיכוניים
111	חיים סולוביצ'יק	הסקת מסקנות היסטוריות מספרות ההלכה: דרכים ומגבלות
119	שולמית שחר	דרכי למחקר שוליים ומיעוטים
123	אורה לימור	ניחוחות מארץ הקודש: הפן החושני של ספרות עולי הרגל
135	אלישבע באומגרטן	תולדות ישראל בימי הביניים ולימודי מגדר: בין מערב למזרח
147	ראובן בונפיל	חידות מצפות לפתרון
	מיכאל טוך	מחקרי דנ"א ושאלת התהוותה של הגולה הימי-ביניימית האירופית
155		
	יוסף הקר	האומנם "העת החדשה המוקדמת" היא תקופה בתולדות ישראל?
165		
181	מירי אליאב-פלדון	בין אוטופיה למלכות השטן: סיור קצר באירופה של הרנסנס

193	על מצב המחקר של היהודים העות'מאנים ותרבותם	ירון בן-נאה
207	על הגזות של טקסטים וספרים עבריים	אבריאל בר-לבב
219	"נתן החכם" של לסינג: מבט מירושלים של מטה	שמואל פיינר
229	יהדות האמנציפציה בגרמניה: היסטוריוגרפיה, זיכרון ומורשת	גיא מירון
239	הרב יהושע יוסף פרייל: מתריע בשער	יוסף שלמון
249	וילנה של מטה: עיר כ"אם" ועיר כ"בת"	מוטי זלקין
	מבט על המפגש של עברית ויידיש: שתי לשונותיה של חברה אחת	חיה טורניאנסקי
261		
277	"לשון אשכנז" בארץ הקודש: גרמנית, יידיש ועברית ישראלית	ישראל ברטל
285	לאן נעלמה מכונית התפירה "זינגר"?	יעקב שביט
291	זהות ועמדה בכתיבה היסטורית: הערות על חקר הלאומיות	חדיה בן ישראל
	הציונות וארץ ישראל במבט היסטורי ועכשווי: טריטוריה, מולדת או אדמת קודש?	חגית לבסקי
307		
	ציונות של מסורת? לבירור אופייה של הפעילות הציונית	ירון הראל
321	בקהילות אסיה-אפריקה	
337	על השתיקה	אניטה שפירא
	"עולים", "מהגרים", "פליטים": גלגולים סמנטיים של המילה	גור אלרואי
347	"עולה" במחשבה הציונית	
363	קווים לדמותה של הציונות המשיחית	עמנואל אטקס
	ארגון לוחמי יהדות (אל"י) – מחתרת דתית חרדית ערב קום המדינה	מנחם פרידמן
379		
	לזו השואה מהו – "הפתרון הסופי של שאלת היהודים" או	דן מכמן
397	"הרחקה מוחלטת של היהודים" והיהדות?	
	היודופוביה החדשה ונושאה: מוסלמים, שמאלנים ויהודים	אביתר פריזל
411	אנטי-ישראלים	
423	שלמה זנד וגחמות האנטי-ישראליות	יהודה ריינהרץ
	"אוריינטליזם יהודי": בין יהודי מערב אירופה ליהודי ארצות	ירחמיאל כהן
433	האסלאם	

447	שלוש הרצאות על ההיסטוריוגרפיה הישראלית של יהודי צפון אפריקה	ירון צור
461	בריאית מטה־היסטוריות וחורבן	משה רוסמן
471	בין "מחקר לשמו" ל"היסטוריוגרפיה לאומית"	יעקב ברנאי
479	הרהורים על ערכה של הדת ההשוואתית	יוסף דן
493	הרהורים על מדעי היהדות ואסכולת ירושלים בחקר השואה	אוטו דב קולקה
499	איך נראים לימודי ההיסטוריה היהודית בישראל בעיני היסטוריון יהודי אמריקני	יוסף קפלן
517	"ציון" וקותי: קטעי זיכרונות	עזרא מנדלסון
529	היסטוריה רב־קולית: האחריות המוסרית	ישראל יעקב יובל

בפתח הקובץ

עמנואל אטקס • דוד אסף • יוסף קפלן

קובץ מאמרים זה מוגש בהוקרה לצבי יקותיאל, המוכר לאוהביו הרבים בכינויו "קותי", עם פרישתו מתפקיד מנכ"ל מרכז זלמן שזר ומזכ"ל החברה ההיסטורית הישראלית. לא רבים הם המקרים שבהם אדם מזוהה כל כך עם המוסדות שבראשם עמד ואותם ניהל במשך עשרות שנים כמו במקרה של קותי.

קותי נולד בירושלים בשנת 1945. את השכלתו התיכונית קנה בבית הספר "דוגמא" ואת שירותו הצבאי עשה במסגרת גרעין נח"ל של תנועת "בני עקיבא". במהלך השירות הוא נשלח מטעם התנועה לשמש מרָכֵז של סניף "בני עקיבא" בתל אביב ושם התגלו כישוריו כמחנך, כמארגן וכ"איש של אנשים". לאחר השחרור מן הצבא החל ללמוד באוניברסיטה העברית בירושלים בחוגים להיסטוריה של עם ישראל ולמדע המדינה, ואז נחשף לראשונה לעולמה המורכב ורב הגווני של ההיסטוריה היהודית, ולא פחות מכך – גם לעולמם של ההיסטוריונים החוקרים אותה. קותי למד תורה מפי טובי המורים שלימדו באותה העת באוניברסיטה העברית, ובין הסטודנטים שעמם חבש את ספסל הלימודים ועמם התרועע היו מי שלימים הפכו דמויות מובילות בחקר ההיסטוריה של עם ישראל.

בתקופת לימודיו באוניברסיטה גילה קותי את כישרון המעשה שלו ואת רצונו לפעול למען הכלל. הוא שימש סגן יו"ר הסתדרות הסטודנטים, ובשנת 1973 החל לעבוד כמרכז פעולות החינוך של "מרכז זלמן שזר", שזה עתה נוסד. מכאן לא הייתה רחוקה הדרך למינויו, בשנת 1976, למנהל המרכז ולמזכ"ל החברה ההיסטורית הישראלית. ספר זה מציין אפוא יותר מארבעים שנות פעילות של קותי במרכז העשייה של ההיסטוריונים בישראל.

מרכז זלמן שזר נוסד ביזמתם של היסטוריונים בכירים, בני הדור הקודם, לכבודו של נשיא המדינה השלישי זלמן שזר, שכהונתו הסתיימה במאי 1973. מטרת המרכז הייתה ונשארה להפיץ את ידיעת ההיסטוריה היהודית ולטפח תודעה היסטורית שתתרום לעיצוב הזהות הלאומית. מייסדי המרכז סברו, שכדי לקדם מטרות אלה אין די במחקר אקדמי ובהוראת ההיסטוריה היהודית במסגרת האוניברסיטאות, ויש ליצור לשם כך מסגרת ארגונית מיוחדת שתפנה אל הציבור המשכיל, ובמיוחד אל בני הדור הצעיר ואל העוסקים בחינוך ובהוראה.